

Nevsky (Tsybulivka Trostyanets district).

In the XIX century the most visited sacral places include: Mykhailivska Church (Tyrlyvka Bershad region), Church of the Icon of Bozhoyi Materi (Zhabelivka Vinnytsia region), Church of the Intercession (Mykhailivka Haysyn region), and Conception of Saint Anna (Plyahova Koziatyn region). There are 8 (eight) pilgrimage centers within Vinnytsya region. Lyadovskyy male Pechernyy monastery of the Beheading of John the Baptist in Mogilev-Podolsk district; Brailivskyy women Holy Trinity Monastery; Valley of Jehoshaphat that is located near the village of Holynchynsi Sharhorod region; unique cross near Hresto-Vozdvuzhenskogo temple in Kalynivka city; historical and cultural center of spirituality and harmony in Vinnytsya; Barska Icon of the Mother of God is located in the Holy Assumption Church in the city of Bar; Cross Path in Shargorod; Christ occurrence on a tree trunk.

Religious and sacral sites in Vinnytsya region are the basis for development of tourism infrastructure in the regions. Preparation of promotional information about the unique sacred and pilgrimage routes will help to increase tourist flow in religious-educational direction.

Keywords: wooden church, historical value, tourism, pilgrimage centers, historical and cultural tourism resources, sacred architecture, geospatial distribution.

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 01.11.2015р.

УДК 911.3:33:338.48

Наталія ГАБЧАК

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті проведено аналіз сучасного стану та історичних аспектів розвитку лікувально-оздоровчого туризму в межах Закарпатської області. Виявлено чинники, які мали історичний вплив на розвиток санаторно-курортної мережі, їхнє територіальне розташування. Здійснено історико-географічний аналіз географії лікувально-оздоровчого туризму на теренах Закарпаття на межі XIX-XX ст. та визначено чинники, які сприяли й гальмували розвиток санаторно-курортної справи. Проаналізована динаміка кількості санаторно-курортних закладів та оздоровлених ними осіб в часовому розрізі 13 років (2000-2013рр.). Аналіз статистичних даних підтверджує скорочення кількості рекреантів, особливо в 2001, 2002, 2004, 2007, 2008, 2012 роках, що підтверджує періоди загострення економічної кризи, зменшення купівельної спроможності населення. Обґрунтовано необхідність діагностики, яка визначатиме такі показники як напрями туристичних потоків; зайнятість персоналу; прибутковість; рентабельність; окупність витрат; заповнюваність ліжкового фонду санаторно-курортних закладів на досліджуваній території.

Ключові слова: санаторно-курортні та оздоровчі заклади, рекреанти, рекреаційні послуги.

Актуальність. Закарпатська область володіє значним рекреаційним потенціалом, де розвиток санаторно-курортної сфери розглядається як ключовий чинник зростання економіки краю. Транскордонне розташування області є гарантом зростання щорічного попиту на відпочинок, лікування та оздоровлення людей.

На думку вітчизняного вченого М. Рутинського лікувально-оздоровчий туризм зазнає суттєвих змін. Традиційні санаторні курорти перестають бути місцем лікування і відпочинку осіб старшого віку і стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло споживачів [8]. Потенційний "клієнт-рекреант" із ближнього зарубіжжя вимагає підвищення комфортності в сфері санаторно-курортного лікування, загалом воно зорієнтоване на платоспроможне населення з високим рівнем доходів.

Нові підходи щодо забезпечення якісного функціонування санаторно-курортної та оздоровчої сфер, які забезпечують і проводять ефективну оздоровчу діяльність в умовах ринкових відносин є вкрай актуальною. Для Закарпатської області, яка володіє значними запасами природно-лікувальних ресурсів, вини-

кає потреба у постійному дослідженні тенденцій успішної діяльності у сфері економічного піднесення курортної справи і підвищення рівня зайнятості населення. З вищевказаного, бачимо важливість дослідження історії становлення та сучасного стану функціонування санаторно-курортної сфери досліджуваної території [2]. Очевидним є факт, що географія туристів, які подорожують з лікувальною метою зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Лікувально-оздоровчий туризм є предметом досліджень як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Серед них відомі праці В.В. Безуглого, М.Й. Рутинського, Н.Н. Кузнецова, О.О. Любіцевої, А.А. Мазаракі, М.П. Мальської, В.К. Мамутова, В.С. Кравціва, В.В. Худо, В.І. Цибуха, Н.Ф. Габчак та інших.

Широкий спектр ресурсної бази туристично-рекреаційного потенціалу Закарпатської області відображено в працях В.І. Мацоли, В.І. Гетьмана, Н.М. Влащенко, Ф.Ф. Мазура. Різним аспектам розвитку санаторно-курортної сфери присвятили свої праці О.А. Нікітіна та В.І. Гетьман. Однак, незважаючи на вище наведені праці вчених щодо питань розвитку лі-

кувально-оздоровчого туризму на рекреаційних територіях Закарпатської області, багато аспектів проблем, які пов'язані з основними напрямками реформування рекреаційного середовища потребують додаткової уваги, зокрема: історія становлення та сучасний стан функціонування санаторно-оздоровчих та курортних закладів.

Постановка завдання. Метою наших досліджень було виокремлення основних тенденцій розвитку мережі санаторно-курортних територій Закарпатської області. Для досягнення мети вирішувались завдання, що полягають в: 1) зборі та систематизації різночасової інформації про історію становлення лікувально-оздоровчого туризму в межах Закарпатської області починаючи з часів Київської Русі і до сучасного періоду; 2) аналізі стану санаторно-курортних та оздоровчих закладів досліджуваної території; 3) вивчення динаміки заповнюваності рекреантами оздоровчих закладів та виокремлення головних об'єктивних причин її змін; 4) оцінюванні чинників розвитку рекреаційної сфери в структурі економіки Карпатського регіону; 5) покращенні системи рекреаційної діяльності шляхом визначення основних ознак рекреаційних послуг; 6) визначенні ролі інноваційних технологій в управлінні закладами санаторно-курортного профілю.

Виклад основного матеріалу. Сучасні українські археологи пов'язують появу в Закарпатті давніх купалень та місць виходів мінеральних джерел, цілющу воду яких через карпатську провінцію Дакію постачали для знаті багатих римських міст Подунав'я. Перші давньоукраїнські літописи згадують про популярність лікування на базі природних оздоровчих ресурсів у XII-XIII ст. серед жителів Київської Русі. Про використання в цю добу мінеральних джерел Закарпаття й Карпат збереглося чимало археологічних доказів. Перші згадки про "купальні" датуються 1463 роком, що підтверджує його популярність і дієвість ще в середні століття. Так, воду із мінеральних джерел Свалявщини у шкіряних міхах возили до дворів болгарських царів, імператорів Візантії, королів Угорщини, а згодом до Московії царю Івану Грозному [8].

У 1600 р. неподалік села Лумшори що на Перечинщині запрацював лікувальний заклад, який пізніше назвали "Курорт Лумшори". Упродовж XIII – на поч. XIX ст. слабо розвинута інфраструктура Закарпаття гальмувала створення нової мережі лікувальних закладів. На цей час добре були відомі здравниці Галичини, зокрема: Любінь Великий, Шкло, Немирів. Тільки в середині XIX ст. пік свого розвит-

ку отримали мінеральні води Закарпаття. Так, в 1824 р. "Поляна купель" на міжнародній виставці отримала свою першу золоту медаль і всеєвропейське визнання кращої з мінеральних вод Старого Світу. Австрійський граф Шенборн в кінці XIX ст. організував промисловий розлив і експорт свалявських вод до багатьох країн Європи та віддалених – Австралії та США [3,8].

Після розпаду Російської та Австро-Угорської імперій політична карта Європи зазнала змін. Санаторно-курортна справа Закарпаття не визначалась періодом підйому, а навпаки курорти були невеликих розмірів і як правило перебували у приватній власності, що гальмувало її розвиток.

Період розбудови інфраструктури лікувального туризму на території Закарпатської області припав саме на той час коли вона перебувала у складі Чехословаччини. Сформувались оздоровчі центри Свалявського, Мукачівського, Ужгородського, Берегівського районів, які мають європейську славу і в даний час. Однак виходи цілющих мінеральних джерел досліджуваної території в міжвоєнний період не були затребувані в повній мірі, оскільки знаходились у відсталій західній частині України, з транспортною недоступністю і поступались по розвитку інфраструктури лікувально-оздоровчим курортам Чехії, Словаччини та Угорщини [4,8].

Наявність лікувальних природних ресурсів є важливою умовою розвитку санаторно-курортного лікування [7]. Так, на базі використання мінеральних і термальних вод та інших бальнеологічних ресурсів на території Закарпатської області станом на 01 січня 2013 року функціонує 18 санаторіїв, 2 дитячі санаторії, 2 пансіонати з лікуванням, 3 дитячі заклади оздоровлення цілорічної дії, 4 санаторії-профілакторії, 2 будинки відпочинку, 2 пансіонати відпочинку, 23 бази відпочинку та інші заклади відпочинку [5]. Найбільша кількість перерахованих суб'єктів зосереджена у Тячівському (26,8%), Свалявському (14,3%), Хустському (10,7%), Виноградівському (8,9%) та Мукачівському (7,1%) районах [2]. Аналіз статистичних даних наявності кількості санаторно-курортних закладів показав наступне (таблиця 1).

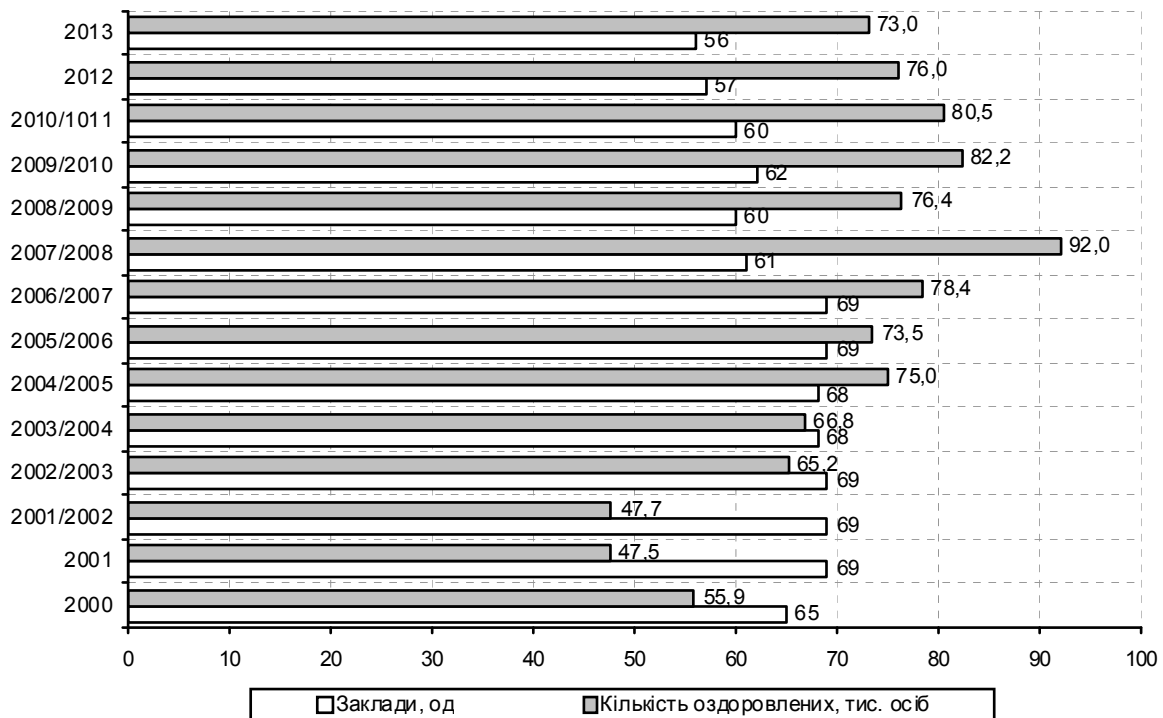
У період 2000/2013рр. кількість даних закладів скоротилась із 65 (2000р.) до 56 (2013р.). Найбільше скорочення з 69 до 60 закладів припадає на 2007 рік, але за цей період на 50% зменшилась кількість санаторіїв-профілакторіїв та на 20% баз відпочинку, у той час як кількість санаторіїв зросла більше як на

30%. Незважаючи на скорочення кількості санаторно-курортних та оздоровчих закладів та їх ліжкового фонду, кількість оздоровлених осіб зросла з 55,9 тис. осіб у 2000р. до 73 тис. осіб у 2013 році. Найменша кількість оздоровлених зафіксована у 2001, 2002, 2004, 2007,

2008, 2012 роках так як це були пікові періоди економічної кризи, яка різко зменшила купівельну спроможність населення. Впродовж 2013р. діючими закладами оздоровлено 73 тис. осіб, що на 3% менше, ніж торік.

Таблиця 1

Динаміка кількості санаторно-курортних та оздоровчих закладів та оздоровлених ними осіб станом на 01.01.2013р. [5]

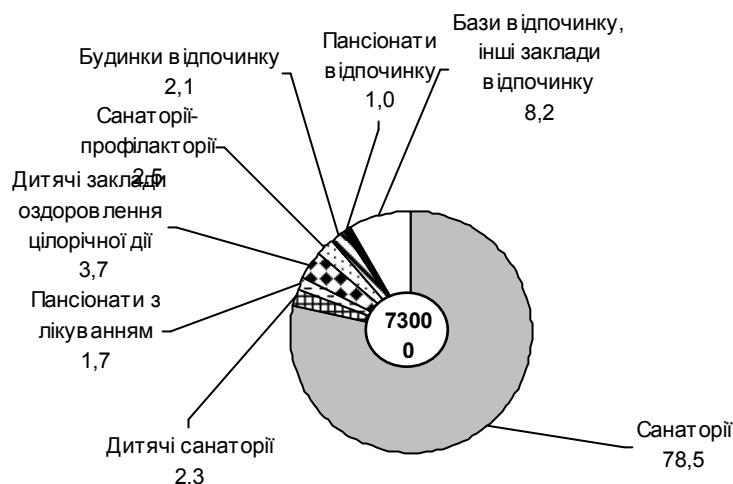

Щодо структури оздоровлених осіб по основних типах закладів, то у 2013р. найбільша кількість рекреантів перебувала в санаторіях – 78,5%; 8,2% – в базах відпочинку та

інших закладах відпочинку; 3,7% – в дитячих закладах оздоровлення ціло-річної дії (діаграма 1)

Діаграма 1

Структура кількості оздоровлених осіб по видах закладів у 2013 році станом на 01.01.2013р. [5]

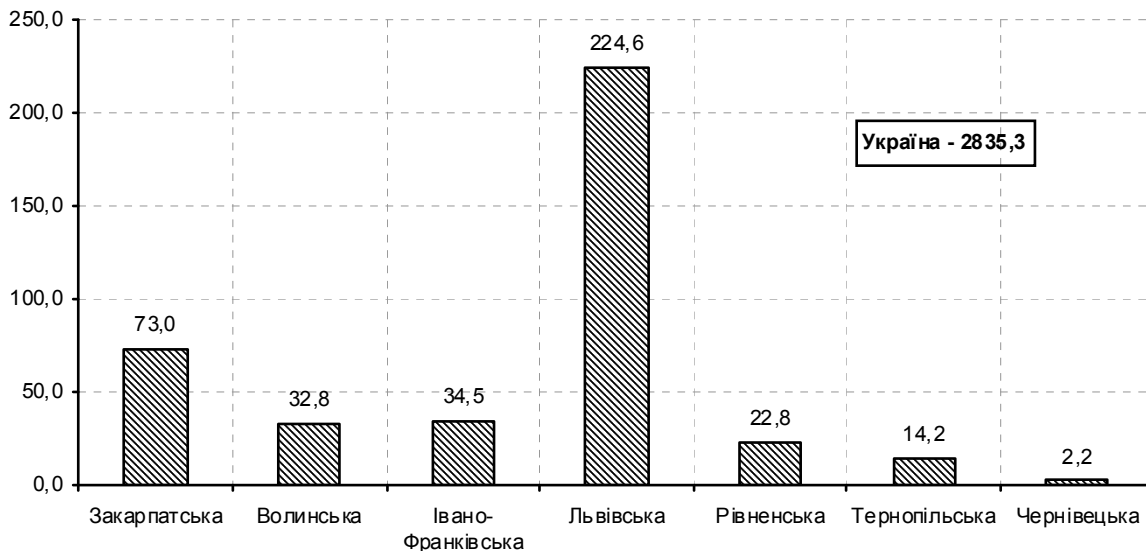
Якщо проаналізувати кількість оздоровлених по Західному регіону, то найбільший показник оздоровлених зафіксовано у Львівській

(224,6 осіб) та Закарпатській (73 особи) областях, а найнижчий у Чернівецькій (2,2 осіб) у розрахунку на 10 тисяч населення (таблиця 2)

Таблиця 2

Кількість оздоровлених у санаторно-курортних закладах по Західному регіону у 2013 році станом на 01.01.2013р. [5]

(на 10 тис. населення; осіб)

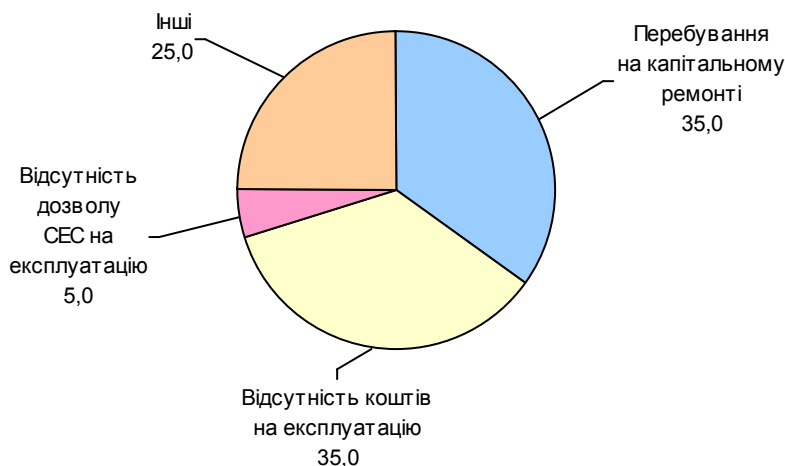
Щодо наявності санаторно-курортних та оздоровчих закладів в межах адміністративно-територіальних одиниць, то їх найбільша кількість зосереджена в Тячівському (15), Свалявському (8), Хустському (6), а найменша кількість відповідно у Воловецькому та Березівському районах – 1. Цікавим є той факт, що

впродовж 2013р. в Закарпатській області не працював 21 заклад місткістю 491 ліжко-місце, з них: 3 санаторії, 4 санаторії-профілакторії, 13 баз відпочинку та 1 дитячий оздоровчо-санаторний позаміський заклад. Причини призупинення діяльності цих лікувально-оздоровчих закладів наступні (діаграма 2):

Діаграма 2

Структура санаторно-курортних та оздоровчих закладів за причинами, з яких вони не працювали протягом 2013 року [5]

(відсотків)

1) перебування частини закладів на капітальному ремонті; 2) відсутність коштів на експлуатацію; 3) відсутність дозволу СЕС на експлуатацію об'єктів.

Серед оздоровлених іноземних громадян

(4047 осіб) впродовж 2013р. у даних закладах області найбільше було рекреантів із Російської Федерації (3113 осіб), Білорусії (216 осіб) та Азербайджану – 141 особа, а із країн ближнього зарубіжжя: з Угорщини (111 осіб),

Ізраїля (118 осіб), Німеччини (45 осіб) та Словаччини (16 осіб). Ці цифри доводять необхідність розвивати напрями оздоровчо-курортної сфери на ближнє зарубіжжя як західне так і східне.

В минулому санаторно-курортні та оздоровчі заклади працювали більш динамічно і були зорієнтовані на розвиток масового оздоровлення населення. В даний час вектори різко змінилися в умовах ринкового господарювання і кожен заклад отримавши самостійність сам створює свій бізнес-план щодо своєї ніші перебування в конкурентному середовищі. Якість оздоровчого процесу виходить на перші позиції і вона передбачає впровадження інноваційних методів профілактичного лікування й оздоровлення, вивчення та застосування нетрадиційних методів медицини. Важливою на даному етапі є оцінка санаторно-курортної послуги, яка повинна носити комплексний харак-

тер і включати в себе як основні так і додаткові послуги. До основних належать – оздоровчі, місця проживання, харчування, а до додаткових – екскурсійні, анімаційні та інші [1,2].

Результати діяльності санаторно-курортних закладів відображаються через такі показники як: сума продажної вартості путівок та фактичні витрати на один ліжко-день у середньому за рік. За аналітикою Ковач М.Й. у 2013р. сума продажної вартості всіх путівок санаторно-курортних та оздоровчих закладів становила 203288,5 тис. грн., а фактичні витрати на один ліжко-день у середньому за рік - 201 грн. Прогнозні значення суми продажної вартості всіх путівок на досліджуваній території є досить високими при низькій платоспроможності рекреантів. Аналіз статистичних даних показує, що загальна кількість рекреантів за метою відвідування в період з 2000 по 2013рр. скоротилась (таблиця 3)

Таблиця 3

Розподіл загальної кількості туристів за метою відвідування [5]
(осіб)

	2000р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.
Усього туристів	144775	63796	69942	72970	76965	56320	52080	57029	20180	19892
у тому числі:										
службова, ділова поїздка, бізнес, навчання	55768	20307	19219	14097	20534	14703	11393	9048	247	199
дозвілля, відпочинок	53996	35022	42777	53002	48273	34539	36887	46722	19081	19369
лікування	1003	575	156	367	414	244	92	108	277	62
спортивно-оздоровчий туризм	4901	3082	7763	5496	7729	2962	1034	551	248	5
спеціалізований туризм	1223	4681	–	–	12	27	4	4	4	-
інші цілі	27884	129	27	8	3	3845	2670	596	323	257
Із загальної кількості діти віком до 14 років	12919	5359	6323	6418	7043	5591	3128	3642	-	-
підлітки (15–17 років)	7430	4095	4848	6319	7258	3688	2631	3825	-	-
молодь (18–28 років)	14967	7857	10063	12165	10777	5928	6726	4458	-	-
Кількість екскурсантів	58916	45669	50226	44098	54640	28394	22053	16618	4890	1776
з них діти віком до 14 років включно	17710	7053	9432	4771	3233	3147	1258	3066	-	-

Це скорочення значною мірою обумовлено неконкурентоспроможністю підприємств рекреаційної сфери на міжнародному та вітчизняному ринку рекреаційних послуг. Перехід до ринкових відносин підвищив зацікавленість власників санаторно-курортних закладів в ефективності їх роботи та забезпеченості конкурентоздатності наданих ними послуг. В той же час вони стали залежними від можливості громадян України купувати санаторно-курортний продукт, від їх платоспроможності.

Дослідження стану санаторно-курортної сфери підтверджує, що вона прямо впливає на розвиток туристичної діяльності України, Закарпаття та інших регіонів. На сучасному етапі, на жаль, її охопили негативні тенденції, які

в першу чергу спричинені відсутністю ефективною комплексною системою управління туристичною галуззю України та загальним зниженням платоспроможного попиту на національний туристичний продукт. За таких умов стратегічною метою політики у сфері туризму та санаторно-курортного комплексу, зокрема, є впровадження ефективних методів управління галуззю, які будуть спрямовані на підвищення якості всіх видів туристичних послуг та їх конкурентоспроможності як на вітчизняному, так і на світовому туристичних ринках. Подальші дослідження необхідно пов'язати з розробкою та обґрунтуванням системи економічних показників для діагностики впливу санаторно-курортного комплексу на розвиток ту-

ристичної діяльності в сучасних умовах господарювання досліджуваної території. Окрім аналізу обсягів санаторно-курортних послуг, ці показники будуть охоплювати напрями туристичних потоків, зайнятість персоналу, прибутковість, рентабельність, окупність витрат, фінансову стійкість видів діяльності, що визначають розвиток туристичної галузі.

Також, сучасний стан матеріально-технічної бази санаторно-лікувальних закладів залишається на рівні, далекому від світових стандартів. Тому ключовим питанням органів державного управління та місцевого самоврядування Закарпатської області слід вважати збільшення об'єктів і їх потужностей, налагодження конкурентоспроможного ринку рекреаційних послуг шляхом модернізації існуючої матеріально-технічної бази, підвищення якості життя населення, що забезпечить зростання їхньої купівельної спроможності [6]. Необхідно покращити рівень сервісу, розширити мережу курортної анімації, удосконалити і більш публічно використовувати рекламу, підвищити рівень культури обслуговування тощо.

Висновки. Отже, сучасний етап розвитку туристичної сфери Закарпатської області ха-

рактеризується різким падінням попиту на санаторно-курортні послуги. Це призводить до зниження показників заповнюваності ліжкового фонду санаторно-курортних установ, суттєвого зниження рівня ефективності їх діяльності. Основними причинами такого стану є: 1) неплатоспроможність населення оплачувати відпочинок до санаторно-курортних закладів; 2) зниження якості санаторно-курортних послуг; 3) відсутність ефективної державної політики, як в сфері соціальної підтримки населення, так і в напрямі економічного та податкового сприяння діяльності закладів даного сектору. Однак, на досліджуваній території очевидна наявність чинників для перспективності та економічної доцільності розвитку лікувально-оздоровчої сфери, перетворення її при покращенні економічної ситуації в краї в туристично-оздоровчу зону загальноєвропейського значення. Тільки тоді санаторно-курортна та оздоровча сфера зможе ефективно і надійно функціонувати й забезпечувати свій постійний розвиток, стати конкурентоспроможною серед аналогічних рекреаційних формувань Карпатського регіону та ближнього зарубіжжя.

Література:

1. *Влащенко Н. М.* Потенціал санаторно-курортного комплексу: завдання дослідження і розвитку /*Н. М. Влащенко* [Електрон. ресурс]—Режим доступу www.nbuv.gov.ua
2. *Габчак Н.Ф.* Формування санаторно-курортної та оздоровчої сфери в межах Закарпатської області: головні аспекти дослідження /*Н.Ф.Габчак* // ж-л Географія та Туризм. Наук.зб. Вип.23. – Київ, 2012. – С.113-120.
3. *Гетьман В.І.* Курортно-рекреаційні системи Українських Карпат / *В.І.Гетьман* //Український географічний журнал. – 1999. – № 3. – С. 34–37.
4. *Гетьман В.І.* Сучасний стан і перспективи розвитку курортної справи в Карпатському регіоні / *В.І.Гетьман* // Гори і люди (у контексті сталого розвитку. Матеріали міжнар.наук. конф. (м.Рахів, 14-18 жовтня, 2002. – С. 39–41.
5. Закарпаття – санаторії та туризм [Текст]: Статистичний збірник / Держ. ком. статистики України, Головне упр. Статистики у Закарпатській обл. / *О. А. Рябцева* (відп. за вип.). – Ужгород, 2014. – 99 с.
6. *Мазур Ф.Ф.* Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону): Рекомендовано МОНУ як навч. посібник для студентів ВНЗ / *Ф.Ф.Мазур*. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 96 с.
7. *Мацола В.І.* Формування і розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Закарпатської області: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.02 /НАН України Інститут регіональних досліджень. *В.І.Мацола*. – Львів, 1996. – 29 с.
8. *Рутинський М.Й.* Географія лікувально-оздоровчого туризму у Західному регіоні України на межі XIX-XX ст. / *М.Й.Рутинський*. Матеріали VII Міжнародної конференції "Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід" (4-6 жовтня 2013р.) Львів-Тернопіль. – С. 487-493.

References:

1. *Vlshhenko N. M.* Potencial sanatorno-kurortnogo kompleksu: zavdannya doslidzhennya i rozvy`tku /*N. M. Vashhenko* [Elektron. resurs]—Rezhy`m dostupu www.nbuv.gov.ua
2. *Gabchak N.F.* Formuvannya sanatorno-kurortnoyi ta ozdorovchoyi sfery` v mezhax Zakarpats`koyi oblasti: golovni aspekty` doslidzhennya / *N.F.Gabchak* // zh-l Geografiya ta Tury`zm. Nauk.zb. Vy`p.23. – Ky`yiv, 2012. – S.113-120.
3. *Get`man V.I.* Kurortno-rekreacijni sy`stemy` Ukrayins`ky`x Karpat / *V.I.Get`man* //Ukrayins`ky`j` geografichny`j` zhurnal. – 1999. – # 3. – S. 34–37.
4. *Get`man V.I.* Suchasny`j` stan i perspekty`vy` rozvy`tku kurortnoyi spravy` v Karpats`komu regioni / *V.I.Get`man* // Gory` i lyudy` (u konteksti stalogo rozvy`tku. Materialy` mizhnar.nauk. conf. (m.Raxiv, 14-18 zhovtnya, 2002. – S. 39–41.
5. Zakarpattya – sanatori`i ta tury`zm [Tekst]: Staty`sty`chny`j` zbirny`k / Derzh. kom. staty`sty`ky`` Ukrayiny`, Golovne upr. Staty`sty`ky`` u Zakarpats`kij obl. / *O. A. Ryabceva* (vidp. za vy`p.). – Uzhgorod, 2014. – 99 s.
6. *Mazur F.F.* Social`no-ekonomichni umovy` rozvy`tku rekreacijnoyi industriyi (na pry`kladi Karpats`kogo regionu): Rekomendovano MONU yak navch. posibny`k dlya studentiv VNZ / *F.F.Mazur*. – K.: Centr navchal`noyi literatury`, 2005. – 96 s.
7. *Maczola V.I.* Formuvannya i rozvy`tok rekreacijno-tury`sty`chnogo kompleksu Zakarpats`koyi oblasti: Avtoref. dy`s... kand. ekon. nauk: 08.10.02 /НАН Ukrayiny` Insty`tut regional`ny`x doslidzhen`. *V.I.Maczola*. – L`viv, 1996. – 29 s.
8. *Ruty`ns`ky`j` M.J.* Geografiya likuval`no-ozdorovchogo tury`zmu u Zaxidnomu regioni Ukrayiny` na mezhi XIX-XX st. / *M.J.Ruty`ns`ky`j`*. Materialy` VII Mizhnarodnoyi konferenciyi "Geografiya, ekonomika i tury`zm: nacional`ny`j` ta

Резюме:

Н.Ф.Габчак. ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ.

В статье проанализированы современное состояние и исторические аспекты развития лечебно-оздоровительного туризма в пределах Закарпатской области. Обнаружены факторы, которые имели историческое влияние на развитие санаторно-курортной сети, их территориальное размещение. Обосновано, что важность изучения круга вопросов, связанных с функционированием лечебно-оздоровительного туризма, очевидна для Закарпатской области, потому что она имеет значительные запасы природно-лечебных ресурсов, по этому возникает потребность в постоянном изучении тенденций успешной деятельности в сфере экономического подъема курортного дела и роста уровня занятости населения.

Выполнен историко-географический анализ развития лечебно-оздоровительного туризма Закарпатской области на границе XIX-XX в. и определены факторы, стабилизовавшие и тормозившие развитие санаторно-курортного дела. Проанализирована динамика оздоровленных пациентов в санаторно-курортных объектах на протяжении 13 лет (2000-2013гг.). Проведен анализ статистических данных сокращения количества рекреантов в 2001, 2002, 2004, 2007, 2008, 2012 годах, который подтверждает периоды обострения экономического кризиса, уменьшения покупательной возможности населения и т.п.. Определены причины приостановки деятельности отдельных лечебно-оздоровительных заведений.

Рассмотрены вопросы перспектив развития лечебно-оздоровительного туризма, а именно: 1) увеличение оздоровления иностранных граждан на основании контрактов о сотрудничестве в пределах трансграничных территорий; 2) улучшение основных и дополнительных услуг в санаторно-курортных и оздоровительных заведениях; 3) внедрение эффективных способов управления отраслью. Обоснованы необходимость диагностики, которая определяет такие показатели: направление туристических потоков, занятость персонала, прибыльность, рентабельность, окупаемость затрат, заполнение коечного фонда санаторно-курортных заведений на исследуемой территории.

Ключевые слова: санаторно-курортные и оздоровительные учреждения, рекреанты, рекреационные услуги.

Summary:

N.F. Habchak. HISTORY OF FORMATION AND CURRENT STATE OF HEALTH TOURISM IN TRANSCARPATIA.

The current state and historical aspects of Medical and Health Tourism in the Transcarpathian region has been analyzed in this article. The factors influencing the historical development of the sanatorium and spa network and its geographic location have been distinguished. The investigation of the issues related to the Medical and Health Tourism operation in the Transcarpathian region with its significant reserves of natural medicinal resources is obvious. So it is necessary to study the trends in the Spa Industry for obtaining the progress and economic growth in it and increasing the employment of local people as well. The historical and geographical analysis of the Medical and Health Tourism on the territory of Transcarpathia in the XIX-XX centuries has been done. The factors that contributed and hampered the growth of sanatorium and resort business have been defined.

The dynamics of the spa facilities number and the amount of recovered persons in 2000-2013 (the period of 13 years) has been analyzed. The analysis of statistical data confirms the reduction in the number of tourists, especially in 2001, 2002, 2004, 2007, 2008, 2012 respectively. It coincides with the exacerbation of the economic crisis and the reducing of the consumer's purchasing power. The reasons of suspension of the certain medical and recreational facilities have been defined.

The prospects for future development have been worked out, including: 1) increasing the number of the recovery of foreign citizens through the signing of cooperation agreements within the cross-border regions; 2) improving the quality of the basic and additional services at the health resort and spa institutions; 3) implementation of the effective management and so on. The author has explained the necessity of the diagnostics that determines such factors as trends of the tourist flows; staff; income; profitability; cost recovery and occupancy of beds at the health resort and spa institutions.

Keywords: health resorts and recreational facilities, recreants, recreational services.

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 08.09.2015р.

UDC 911.3:502(477.81)

Mykhailo MELNIICHUK, Taras BEZSMERTNIUK

NATURE RESERVE COMPONENT OF THE RECREATIONAL POTENTIAL OF RIVNE REGION

In the article the nature reserved fund of Rivne region and its place in the structure of the recreational potential of the region are considered. The results of research of nature reserved fund of Rivne region are represented. The problems and prospects of tourist and recreational use of natural protected areas and objects of the region were analyzed. The role and importance of nature reserved fund for the development of recreational industry of Rivne region